

„LECTURA LA RĂSCRUCEA DRUMURILOR SALVATOARE”:

interview cu Mariana HARJEVSCHI, doctor, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Chișinău, în contextul Zilei Naționale a Lecturii

Rezumat: *Interviul realizat cu Mariana HARJEVSCHI, doctor, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Chișinău, în contextul Zilei Naționale a Lecturii, este axat pe experiențele și proiectele reprezentative de educare a culturii lecturii, conlucrarea cu actorii cu astfel de responsabilități.*

Cuvinte-cheie: *Ziua Națională a Lecturii, cultura lecturii, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Chișinău.*

Abstract: *This interview with Mariana HARJEVSCHI, director general of the "B.P. Hasdeu" Municipal Library Chișinău, held in the context of the National Reading Day, was focused on experience and exemplary projects in education of the culture of reading and working with actors with such responsibilities.*

Keywords: *National Reading Day, reading culture, "B.P. Hasdeu" Municipal Library Chișinău.*

În perioada premergătoare Zilei Naționale a Lecturii am inițiat, cu echipa Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, mai multe activități menite să scoată în evidență importanța lecturii pentru dezvoltare, necesitatea acestei zile pentru un stat determinat să escaladeze cetatea democrației. Am solicitat niște pledoarii pro lectură unor nume de mare greutate pentru cultură. Feedbackul este unul extraordinar de valoros. Am adunat un capital prețios de gânduri, idei, propuneri etc, vizând lectura sub toate aspectele ei. Evident, sunt pledoarii-elogii pentru lectură. Toate acestea vor fi folosite în relațiile bibliotecilor (dar și a altor actori de pe scena lecturii) cu cititorii pentru a convinge, a inspira, a motiva, a ușura drumul spre lectură, care propulsează dezvoltarea.

Era firesc să bat și la poarta profesiei, să văd cum percep bibliotecarii această sărbătoare, pentru că fără bibliotecă nu-mi închipui reușita în acest demers. În acest context, am apelat la câțiva dintre corifeii profesiei, care au bătătorit căile spre cititor în lung și-n lat, împreună cu care ne-am întâlnit pe marginea a numeroase proiecte „de impact național”, am lucrat la stabilirea unor recomandări și metodologii și care au influențat serios lucrurile pe acest fâgaș.

V.O. Ce a însemnat instituirea unei Zile Naționale a Lecturii pentru directorul unei biblioteci care a făcut „o religie” din promovarea lecturii și care a inițiat și desfășurat cu mare succes atâtea proiecte de promovare a lecturii?

M.H. Astăzi lectura s-a diluat cu alte preocupări, s-a atenuat din esență printre alte obișnuințe ale cotidianului. În acest sens, întrezăresc în instituirea Zilei Lecturii o revigorare a importanței lecturii, dar și necesitatea fortificării eforturilor la provocările secolului XXI. Sper că această zi va potența nu doar instituțiile ce au rol de educare a culturii lecturii, dar și va intensifica spiritul creator, care încă există în fiecare dintre noi, și ne va ajuta să conștientizăm rolul lecturii. La fel, cred că e un motiv în plus, care justifică intensificarea discuțiilor fondatorilor sau finanțatorilor de biblioteci, amplificarea inițiativelor editorilor de carte sau reprezentanților instituțiilor educaționale, să aducă în prim-plan soluții de remontare a lecturii prin îmbunătățirea de legislație, elaborarea unor programe, curricula etc. Bibliotecile, cum le este firesc, vor continua să incite pe fiecare să sărbătorească această zi prin descoperirea sau redescoperirea plăcerii de a citi. Totul este să ne cultivăm dorința de cunoaștere prin

exercițiul lecturii, ori de câte ori timpul liber ne-o permite.

V.O. De-a lungul anilor bibliotecarii moldoveni au fost cu ochii pe experiențele altor țări. Unele experiențe care s-au afirmat în alte țări au fost preluate și de noi. Există niște modele „de-a gata” de promovare a lecturii în lumea bibliotecară sau experiențele avansate trebuie adunate pe bucăți și ajustate realităților din spațiul nostru?

M.H. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” mereu a continuat să exploreze noi abordări în promovarea lecturii pentru a spori numărul de cititori chișinăuieni. Cunoașteți că actualul program „Chișinăul citește” a fost inspirat din experiența Asociației Bibliotecarilor Americani (ALA), ce propunea prin programul „One city, one book” (Un oraș, o carte) lectura unei singure cărți într-o comunitate. Inițial a avut denumirea de „Chișinăul citește o carte”. În 2004, a fost lansat ca un proiect-pilot pentru perioada estivală recomandat chișinăuienilor. Această inițiativă comunitară a demonstrat că este una promițătoare pentru chișinăuieni. Dar pentru buna funcționare, programul a fost ajustat, propunând spre a fi desfășurat din ianuarie până în noiembrie, deși în SUA se organizează anual în una din lunile de vară. La noi ne-am propus să finalizăm cu o conferință literară, unde cititorii își spun opiniile referitoare la cartea citită, acolo rămâne doar invitația de lecturi propriu-zisă. În 2006, dorind constituirea unei comunități de cititori mai extinse, prin promovarea scriitorilor autohtoni consacrați, a lucrărilor de înaltă ținută artistică și educarea gustului pentru lectură a chișinăuienilor de toate categoriile de vârstă, a fost extins și pentru copii, implementând în paralel „Copiii Chișinăului citesc o carte”. Desigur, aceasta a devenit prioritară când tocmai se vehicula că se abandonează lectura în favoarea petrecerii în fața ecranului de televizor, calculatorului, consolei de jocuri, dispozitivelor MP3 sau telefoanelor mobile etc. Ulterior, trasându-și un nou deziderat, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a reușit să mențină entuziasmul pentru citit și al adulților, astfel în 2013, propunând distinct trei titluri de carte pentru adulți, adolescenți/preadolescenți și copii în

cadrul unui singur program, redenumindu-l „Chișinăul citește”. Programul a dat dovadă de durabilitate în timp, ajungând, astfel, la cea de-a 20-a ediție, având un impact pentru un număr considerabil de cititori, contribuind la cunoașterea valorilor autohtone literare cu apariții editoriale de ultimă oră. Deci aceasta a fost formula: ne-am inspirat, dar l-am adaptat, dându-i o notă distinctivă.

V.O. În SUA există 92 de sărbători consacrate lecturii, cărții, bibliotecii, scriitorilor, cititorilor etc. Există vreo legătură între acestea și recunoașterea SUA în poziția de lider mondial în mai multe domenii?

M.H. Bibliotecile au experiențe frumoase de a-și sincroniza activitățile, inițiativele, programele. Având deja câteva sărbători importate dedicate cărții și lecturii, printre care Ziua Internațională a Scrisului de Mână (23 ianuarie), Ziua Internațională a Cititului Împreună (2 februarie), Ziua Cărții și Dreptului de Autor (23 aprilie), acum îngemănate armonios, se include și Ziua Națională a Lecturii (14 februarie). În așa fel vom continua celebrarea relației dintre scriitor și cititor, apropierea dintre carte și bibliotecă. Dar totuși în SUA nu vastitatea sărbătorilor demonstrează respectul și dezvoltarea bibliotecilor în țară. Încă din 1988, Asociația bibliotecarilor americani avea drept motto: „Cele mai bune lecturi, pentru cel mai mare număr de membri ai comunității, la cel mai mic cost”. Prin intermediul vizitelor pe care am reușit să le am în SUA, am remarcat că bibliotecile dețin un rol important în comunitate, fiind vizitate de cititori mici și mari, elevi sau profesioniști, având susținerea autorităților, dar și a donatorilor comunitari, iar lectura este o activitate frecventă și constantă, susținută de biblioteci. Este în ADN-ul americanilor să citească, e un mod de viață a lor – îi veți vedea în metro cu o carte, vor sta la coadă la bibliotecă, vor oferi cadouri drept cărți etc.

V.O. Care sunt și cum vedeți conlucrarea între actorii principali cu responsabilități de promovare a lecturii?

M.H. Succesul în orice inițiativă vine din sincronizarea eforturilor. Ori promovarea

cărții în comunitate, a lecturii în societate poate fi favorabilă doar când toți actorii – scriitorii, editorii, bibliotecarii, profesorii și educatorii – concordă. Experiența bibliotecilor este una bazată pe colaborări și parteneriate mutuale, care duc spre mobilizarea comunității, stimularea spre lectură, originalitatea proiectelor etc. Prin parteneriate înțeleg și calea spre o bibliotecă modernă. În ultimii ani, bibliotecile publice au trecut printr-un proces amplu de modernizare prin intermediul programului *Novateca*. Acesta a reușit să ofere bibliotecarilor competențe în *advocacy*, care a propulsat bibliotecile spre un dialog mai constructiv cu administrația locală, organizațiile non-guvernamentale, agenții economici, care au susținut și continuă să perceapă biblioteca ca o instituție de încredere în comunitate, dar și o instituție necesară pentru fiecare. Există însă și neajunsuri în abordarea colaborării, care împiedică uneori stabilirea unor relații favorabile între bibliotecă și actorii cu responsabilități de promovare a lecturii: lipsa fondurilor financiare cauzate de subfinanțare; deschiderea insuficientă pentru implicare, chiar și legislația precară sau lipsa de strategii care ar încuraja parteneriatele etc.

V.O. Care sunt experiențele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” care s-au afirmat, în mod special, până acum, ce activități n-au prins rădăcini și care au cel mai mare impact?

M.H. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a tins mereu să promoveze ideea ca chișinăuienii pot și trebuie să devină pasionați de lectură. Programele de lectură pe care le inițiază îi determină pe locuitorii capitalei să-și îmbunătățească nivelul de inteligență. Sper, din toată inima, că programele „Chișinăul citește” și „Bătălia cărților” generează interes pentru chișinăuieni și pot atrage spre bibliotecă tot mai mulți cititori. Ba mai mult, ambele inițiative promovează cărți bune și interesante, care pot fi găsite doar la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Astăzi biblioteca experimentează metode de promovare a culturii lecturii. Ne dorim ca titlurile selectate pentru unele programe să le avem accesibile în diverse formate – audio, electronic etc., dar acest demers me-

reu ne eșuează. Sunt necesare investiții atât din partea bibliotecii, cât și deschiderea pieței editoriale pentru astfel de proiecte.

V.O. Care este raportul între lectura electronică și lectura în format tradițional în rândurile cititorilor BM „B.P. Hasdeu”?

M.H. Mai întâi ne-am ambiționat și am realizat un studiu prin care am identificat doleanțele cititorilor. Printre acestea se regăseau accesul la cărți electronice, dispozitive moderne de lectură, așa că am procurat eReadere de marca Pochetbook, pe care am inclus o multitudine de cărți electronice, numărând peste 500 de titluri de romane de dragoste, aventură, cărți științifice, dar și multe, multe altele. Fiind un dispozitiv electronic ofertant și accesibil, am mizat pe o avalanșă de împrumuturi, totuși cererea pentru acestea era în scădere de la an la an. La fel și oferta editorială rămânea precară, neavând posibilitatea pentru creștere și diversitate. Astfel aceste eReadere nu puteau fi ofertante pentru adolescentul care e mereu în căutarea cărții noi, actuale. În final, am decis să investim anual circa un milion și jumătate în cartea tipărită, având solicitări în creștere. Totuși depunem efort pentru digitizarea cărților vechi prin „Biblioteca Digitală”, pentru a le accesibiliza celor care doresc să studieze din acestea.

V.O. Părerea mea este că bibliotecarii nu au o responsabilitate mai importantă decât cea de a deschide cititorilor drumul spre bibliotecă și ochii spre literatura de calitate. Cum învățăm colegii noștri să facă față acestei responsabilități?

M.H. Susțin acest deziderat. Bibliotecarul modern trebuie să cunoască nu doar ceea ce se găsește în bibliotecă, dar să știe cum să acceseze alte surse sau biblioteci, către care poate direcționa un utilizator. Prin formări profesionale, schimb de experiențe, vizite de studii, bibliotecarii se pot familiariza cu istorii de succes în promovarea lecturii, aceasta oferindu-le și o șansă de responsabilizare.

V.O. În forma sa tradițională, cartea este și un produs estetic, care, pentru început, trebuie să bucure ochiul. Din experiență, cunoaștem că cele mai citite și respectiv uzate din punct de vedere fizic sunt cărțile pentru copii. Cum

influențează starea fizică precară a cărții educarea estetică a cititorilor copii?

M.H. Fără îndoială, ținuta grafică a cărții, aspectul estetic al conținutului acesteia fac invitația la lectură mai captivantă. Cărțile pentru copii se disting și prin ilustrațiile incluse care trebuie să ofere imagini și peisaje deosebite, ce stârnesc interesul pentru lectură, pentru arta vizuală și pentru povești. Fiind energici, curioși și intens captivați de lumea din jurul lor, cărțile îi ajută pe copii să înțeleagă ceea ce vad, aud, gândesc și simt. Unul din criteriile care ne ajută să decidem includerea unei cărți în programele de lectură tocmai ține de aceste aspecte.

V.O. **Cum interpretează un profesionist de mare vocație cum este Mariana Harjevschi constatarea Manifestului IFLA/UNESCO pentru biblioteca publică potrivit căreia „beneficiile bibliotecilor în societate sunt adesea văzute în generațiile viitoare”?**

M.H. Prin acest document elaborat în 1994 și actualizat în 2022, IFLA/UNESCO anunță biblioteca publică ca o forță vie pentru educație, cultură și informare, dar și ca agent esențial pentru promovarea păcii și bunăstării. E un adevăr deja testat, cât mai mult se investește în educație, societatea e mai inteligentă.

V.O. **Președinta IFLA, Barbara Lison, în comunicarea sa de la Conferința Directorilor Bibliotecilor Naționale Europene (CENL), din iunie 2022, menționa: „Convingerea mea este că bibliotecile naționale, prin natura lor, au posibilitatea de a produce un impact societal național”. Care dintre proiecte realizate de BM produc impact național?**

M.H. Echipa Bibliotecii Municipale mereu caută acțiuni, modele, strategii pentru (re)animarea interesului pentru lectură, uneori aplică trucuri, prin care dorește să se reinventeze pentru a-i determina la lectură – fie ora poveștilor, ora lecturii, lansări și prezentări de carte, oferte cu liste de lec-

turi, totuși abordarea este a ne orienta către grupuri-țintă identificate ca vârstă, interese de lectură etc. Doar așa putem avea un impact mai vizibil. În 2015, am invitat la o competiție pentru a provoca la lectură, prin programul „Bătălia cărților”. Inspirați de altfel de Biblioteca Județeană „O. Goga” din Cluj și fascinați de impactul acestui proiect, am aderat, dorindu-ne să promovăm lectura pentru copii și adolescenți, care alături de lectură reușesc să însușească o serie de competențe precum înțelegerea textelor literare, capacitatea de a reflecta asupra acestora, de a formula opinii, argumente și interpretări proprii față de lecturi. Cred că acest program ar putea avea și un impact național.

V.O. **Data fiind importanța lecturii, mai multe țări au găsit de cuviință să lărgescă numărul platformelor de promovare a lecturii, organizând fundații, agenții, institute etc. Credeți că o asemenea structură ar putea îmbunătăți lucrurile în spațiul nostru sau putem conta pe structurile deja existente?**

M.H. Bineînțeles că ar fi benefică extinderea platformelor de lectură. Aceasta ar produce mai întâi o concurență, iar apoi ar mobiliza spre creativitate, chiar coagula spre calitate instituțiile bibliotecare. Salut totodată abordarea experiențelor de lectură ale diferitor organizații, acestea pot aduce o doză de inspirație pentru biblioteci, ca ele să devină mai inovative, creative.

V.O. **Care este mesajul pe care-l poate adresa M.H., directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, în contextul Zilei Naționale a Lecturii?:**

M.H. Colegilor bibliotecari le doresc să își păstreze elanul și dedicația, iar cititorilor să fie deschiși pentru a accepta prezența bibliotecilor și a cărții în viața lor, să mizeze pe resursele bibliotecilor. Tuturor le urez lecturi plăcute și experiențe frumoase la bibliotecă!

Interviu realizat de Vera OSOIANU